

К.е.н. Ярошенко А.С.

Державний вищий навчальний заклад

«Українська академія банківської справи

Національного банку України», Україна, м. Суми

Методичні підходи до аудиту нематеріальних активів

В сучасних економічних умовах, за даними експертів, вартість майна конкурентоспроможних підприємств в середньому на 30-60 % складається з нематеріальних активів, водночас, є компанії, у яких тільки торговельні марки можуть займати близько 80 % їх капіталу. Все більш широке використання нематеріальних активів в економіці й зовнішньоекономічній діяльності об'єктивно породжує потребу в поглибленні вивчення методичних підходів до аудиту зазначених активів [1].

Аудит нематеріальних активів, виконуючи контрольну функцію, дозволяє сформулювати думку щодо вірогідності й повноти їх відображення в фінансовій звітності підприємств та організації.

Попри значну кількість публікацій, спрямованих на висвітлення порядку обліку та методик аудиту нематеріальних активів, специфічність даної групи активів, обумовлена змістовним наповненням та функціональним походженням, залишається поза увагою вітчизняних та зарубіжних вчених.

Отже, мета аудиту відповідно до МСА 200 «Ціль і основні принципи аудиту фінансової звітності» полягає у висловленні аудитором незалежної професійної думки щодо правильності відображення у звітності підприємства інформації щодо нематеріальних активів.

Виходячи з мети, основними завданнями аудиту нематеріальних активів є:

- контроль за дотриманням чинного законодавства щодо операцій з нематеріальними активами;
- перевірка наявності нематеріальних активів;

- встановлення правильності віднесення об'єкта до складу нематеріальних активів;
- отримання підтвердження щодо права власності підприємства на нематеріальні активи;
- перевірка правильності та повноти відображення в обліку нематеріальних активів;
- перевірка санкціонування операцій з нематеріальними активами;
- перевірка відповідності даних первинного обліку даним реєстрів бухгалтерського обліку;
- перевірка достовірності інформації про нематеріальні активи, що представлена у фінансовій звітності;
- перевірка правильності нарахування амортизації нематеріальних активів;
- перевірка відповідності даних первинного обліку зносу нематеріальних активів даним облікових реєстрів;
- перевірка правильності оцінки нематеріальних активів та їх класифікації;
- оцінка можливості отримання в майбутньому економічних вигод від використання нематеріальних активів тощо.

Стратегія проведення аудиту необоротних активів розробляється виходячи із норм МСА 300 «Планування». На підготовчій стадії аудиту необхідно оцінити систему внутрішнього контролю підприємства [2].

З метою оцінки ефективності внутрішнього контролю нематеріальних активів аудитор проводить тестування.

Оцінивши систему внутрішнього контролю на підприємстві, аудитор переходить до планування аудиту, кінцевим результатом якого є складання плану аудиту.

При перевірці облікової політики критеріями оцінки будуть виступати, у першу чергу, Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» та П(С)БО 8 «Нематеріальні активи».

Методика аудиту нематеріальних активів має свої особливості. Так, аудитору слід пам'ятати, що перевірка нематеріальних активів здійснюється тільки в грошовому вимірнику на підставі первинних документів. Проведення інвентаризації цього виду активів починається з визначення правильності віднесення сум на рахунок 12 «Нематеріальні активи» до складу нематеріальних активів. Наступним етапом є перевірка обґрунтованості їх оприбуткування, наявності документів, на підставі яких оформлені придбані майнові права.

У процесі аудиту необхідно перевірити документацію, в якій об'єкт нематеріальних активів описаний, зображений або іншим способом зафіксований на матеріальних носіях інформації. Головним критерієм на цьому етапі аудиту є можливість ідентифікації об'єкта і встановлення факту його наявності в документації підприємства. Потрібно перевірити наявність документів, що підтверджують права на їх використання, а також правильність і своєчасність відображення нематеріальних активів на балансі підприємства.

Наступним етапом є перевірка дійсності прав підприємства на нематеріальні активи, обсягу прав підприємства (передається об'єкт у власність підприємства або тільки у тимчасове використання), строків володіння правами й інших основних договірних умов використання таких об'єктів.

Після цього аудитор повинен встановити правильність оцінки нематеріальних активів. Перевіряють правильність оприбуткування (встановлюють з чого складається первісна вартість об'єкта, її відповідність вимогам П(С)БО 8 «Нематеріальні активи»); досліджують порядок переоцінки, нарахування амортизації, зменшення корисності нематеріальних активів; визначають правильність списання з балансу та визначення фінансових результатів від вибуття.

Аудитор також має перевірити розкриття у Примітках до річної фінансової звітності такої інформації:

- балансову вартість необоротних активів;
- методи амортизації;

- строк корисного використання;
- наявність і рух і т.д.

Перевіряється правильність оприбуткування нематеріальних активів, внесених засновниками в рахунок їх вкладень до статутного капіталу підприємства, встановлюється повнота вкладень та правильність їх оцінки, законність віднесення на рахунки бухгалтерського обліку.

Важливим аспектом є визначення правильності вартості об'єктів інтелектуальної власності. У разі, якщо об'єкт власності вкладений у статутний капітал, то його вартість визначається за домовленістю сторін (засновників); якщо придбаний – за фактичними витратами придбання; якщо отримано безкоштовно – експертним методом. Для проведення технічної експертизи об'єктів інтелектуальної власності і здійснення юридичного аналізу документів, що підтверджують право на їх власність, залучають патентних повірених та юристів.

Особливе місце під час аудиту нематеріальних активів відводиться перевірці нарахування та відображення накопиченої амортизації (відповідність П(С)БО 8 «Нематеріальні активи»). Зокрема, аудитор має встановити перелік нематеріальних активів, на які підприємство нараховує амортизацію, правильність визначення норми амортизації за строком їх корисного використання, перевіряє правильність нарахування амортизації і достовірність її відображення у бухгалтерському обліку підприємства.

Література:

1. Барышников, Н. П. Организация и методика проведения общего аудита [Текст] : учебн. пособ. / Н. П. Барышников. – М. : Информационно-издательский дом «ФИЛИНЬ», 2006. – 424 с. – ISBN 978-678-41.
2. Белый, И. Н. Аудит: Справочник руководителя [Текст] : учебн. пособ. / И. Н. Белый. – Мн. : Выш. шк., 2006. – 80 с. – ISBN 971-675-411.

3. Бігдан, І. А. Облік і аудит нематеріальних активів : дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.06.04 / Бігдан Інна Анатоліївна. – Х. : ХДУХТ, 2003. – 287 с.

4. Білозор, Л. В. Об'єктний контроль за нематеріальними активами в бухгалтерському обліку [Текст] / Л. В. Білозор // Бухгалтерський облік, аналіз та аудит: проблеми теорії, методології, організації. №2. – 2008 – С. 5-12

Ярошенко А. С. Методичні підходи до аудиту нематеріальних активів / А. С. Ярошенко // Матеріали XI Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми сучасних наук – 2015» (Польща), 2015.